

Quaderns Commemoratiuus

**HOMENATGE A ROBERT GERHARD EN EL
CENTENARI DEL SEU NAIXEMENT ****per Joan M. Pujals i Vallvè*

Enguany fa cent anys que naixia a Catalunya el músic Robert Gerhard, un dels més importants compositors de tots els temps nascuts al nostre país. David Drew, un dels més eminents crítics d'Anglaterra, l'ha considerat literalment com "el més significatiu compositor d'origen hispànic des de l'Edat d'Or, i un dels primers d'Europa, de la seva generació".

Avui, amb aquest acte institucional d'homenatge a Robert Gerhard, volem fer també un acte de justícia i de reparació a aquest patriota que va viure un llarg exili amb una nostàlgia que tantes vegades havia manifestat musicalment, com en aquella bellíssima cançó que sota la forma d'una melodia d'arrel popular transmet una impressió profunda, amarga i tendra al mateix temps, del sentiment que pot suscitar l'exili. El text breu d'aquesta cançó no pot ser més emotiu, un Hai-Kai de Josep M. Junoy, que forma part d'una sèrie de set, que sintetitza tot el dramatisme de l'enyor de la pàtria amb aquests versos:

"Però en l'exili,
¿per què aquesta flor,
aquest insecte, aquest núvol?"

Avui, en les estrenes de la tardor, tan venerada per aquest músic que va estimar profundament la vida, la naturalesa, la pau i la llibertat, volem donar sentit i vida a aquella flor, aquell insecte, aquell núvol, tan enyorats pel nostre músic.

La figura i l'obra de Robert Gerhard ha portat les institucions a publicar darrerament dos treballs d'investigació: El primer, editat per la Universitat d'Oviedo l'any 1987 i, el segon, editat per la Biblioteca de Catalunya, l'any 1991. Tots dos corresponen al mateix autor: el compositor Joaquim Homs, deixeble i amic de Gerhard.

*** Conferència pronunciada per l'Hble. Sr. Joan M. Pujals i Vallvè, conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, amb motiu de l'homenatge a Robert Gerhard celebrat al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat el 25-9-1996 per commemorar el centenari del naixement d'aquest il·lustre compositor vallenc**

Enguany, per commemorar el centenari del naixement de Gerhard i amb l'objectiu de coordinar esforços i iniciatives, el Departament de Cultura ha creat un comitè en el qual s'integren personalitats i representats d'institucions directament implicades en els actes del centenari i una comissió organitzadora que ha col·laborat a divulgar l'obra de Gerhard. El Departament de Cultura, ajudat per aquestes comissions, ha impulsat la interpretació i l'enregistrament d'obres d'aquest gran músic i l'edició d'un opuscle en el qual els bons coneixedors de Gerhard fan una aproximació a l'obra i al personatge i una recopilació exhaustiva i actualitzada de les seves obres, dels articles i de la discografia.

Tanmateix, el material sobre Robert Gerhard és tan ric i variat que permetria impulsar nous treballs i estudis que aprofundissin en aspectes concrets de l'obra i la personalitat de Gerhard. La premsa general i les revistes especialitzades han publicat treballs i articles sobre l'obra de Robert Gerhard i la ràdio i la Televisió de Catalunya han emès programes monogràfics i concerts amb música de Gerhard. Durant tot l'any, les associacions musicals i els festivals d'estiu han programat obres de Robert Gerhard i la nostra primera formació orquestral li ha dedicat un concert d'homenatge i té previst l'enregistrament de dos discos compactes que recolliran obres de Gerhard. Igualment, a la resta de l'Estat s'han realitzat concerts en què l'obra de Gerhard ha ocupat un lloc destacat, amb concerts paral·lels a les principals capitals d'Europa en el marc dels millors festivals i cicles: Cambridge, Londres, Viena, Munic.

Però hi ha un aspecte de Robert Gerhard, que ja hem suggerit, i que voldríem subratllar d'una manera molt especial, i és la seva catalanitat. Una catalanitat que ni el llarg exili per països estrangers li féu perdre i ni tan sols minvar. Robert Gerhard, nascut a Valls, tot i ser fill de pares d'origen estranger, va donar mostres ben evidents del seu sentit de pertinença a la nostra comunitat nacional. Estudià amb Enric Granados i especialment amb Felip Pedrell. També anà a Viena i, més tard, a Berlín per estudiar amb Arnold Schönberg (1923-1925), on assimilà el llenguatge atonal i, posteriorment, el mètode dodecatònic, que fou el primer a introduir al nostre país sense que mai ofegué la seva pròpia personalitat creativa. Precisament el seu exili, el 1939, és una conseqüència del seu compromís patriòtic. S'hagué d'instal·lar a Cambridge, on col·laborà amb la secció de música del King's College. En aquelles circumstàncies del 1939, el fet d'haver col·laborat en la tasca de la Generalitat i del Parlament de Catalunya durant la primera meitat dels anys trenta era punible.

Amb l'adveniment de la República i amb l'obtenció de l'autonomia de Catalunya, Robert Gerhard fou nomenat cap del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya. Treballava al costat d'Higini Anglès, un gran musicòleg fill del Camp de Tarragona. Simultàniament, Gerhard exercia de professor de música a l'Escola Normal de la Generalitat de Catalunya. L'activitat pedagògica que Gerhard posava al servei d'una Catalunya retrobada, fou un estímul per anar fent ofici. D'aquell temps és l'obra *L'alta naixença del Rei En Jaume*, sobre poemes de Josep Carner, i *Ariel*, escrit sobre un tema de J. V. Foix, que en forma de ballet havia de decorar Joan Miró.

Robert Gerhard sentia com a pròpia la vocació europea de Catalunya. Ell, amb la seva música, es va anticipar als nostres temps. En aquells anys trenta, en què el geni de Robert Gerhard es donava a conèixer, un crític ja va dir d'ell aquestes paraules premonitòries: "Escoltant les seves obres es comprèn que Gerhard escriu mirant Europa". En el seu exili,

Gerhard sempre tingué present Catalunya. Les emissions de la BBC feien arribar des de Londres al nostre país els comentaris de Joan de Sarrallonga —pseudònim seu— i es comentaven amb discreció entre els que el coneixien.

En una carta de Robert Gerhard, dirigida a Joan Ventura, és on es manifesta ben clara la seva catalanitat. Val la pena fer-ne esment per la seva emotiva confessió. Gerhard ens ho diu amb aquests termes: “No he deixat mai de sentir-me vinculat profundament amb el clima cultural català. L’afirmació que jo m’hagi declarat músic anglès és absurda, un típic embolic de periodista que jo he insistit a desmentir cada vegada que he tingut oportunitat de fer-ho. La veritat del cas és que m’he arribat a fer càrrec, més i més clarament, que als ulls de la nova generació actual de Catalunya, jo sóc un estranger. Això us explicarà com aprecio el fet de saber que hi ha qui em recorda i em té per fill de Valls. Personalment trobo en aquesta dada una mena d’ànchora d’identitat”.

Joan Ventura ens conta que Robert Gerhard vingué a Catalunya quan ja l’edat començava a fer-se sentir. Pogué visitar la ciutat on va néixer, tornà a caminar pels carrers de Barcelona, dedicà visita al Monestir de Montserrat i molts altres llocs que constituïen fites en el record de la llunyana infantesa. A l’estiu del 1969, es dedicà al repòs a la Costa Brava. L’acompanyava sempre la seva muller Poldi.

Robert Gerhard, com Pau Casals, fou un català universal. D’uns anys ençà, la seva recuperació ha sigut cada dia més important. La reivindicació i el reconeixement de Robert Gerhard ha de significar un exemple més de la vocació europea de Catalunya.